

A gróf gyakran eltűnődött a besúgás konkrét hasznáról, hogyan és milyen formában jelentkezik. Besúgók mindig voltak. Árulók. Őt is sokan elárulták. Elárulta a felesége, a kis Karolina, Arany Sámuel, az élete. Saját magát is elárulta.

Elég volt!

Bassza meg az egyetlen szó!

Akkor újra az eszébe jutott, hogy haldoklik, jó, várjál már egy kicsikét, te szar. Láta, hogy nem, nem vár a halál, mert türelmetlen, mert kegyetlen. Elfogyott a levegő, mint reggelre a csillag. Meg fog halni tényleg. Ó, bassza meg az összes szent.

Mire rátalált Jónás, a gazdatiszt, cserepesre száradt szájából hab szivárgott, és kifordult a tekintete. De nem halt meg. Ugyanis eszébe jutott még valami, és bizony a gondolatok is alakíthatnak a világ folyásán.

BENCSIK ORSOLYA

Próza

(Viaszkosmészöly)

Teréz igazi neve Terézia. A barátom, aki nő, ha a *Több élet* szövegvilágában szeretnénk beazonosítani. Nem tudom, hogy végül végigolvasta-e a kisregényemet, mert anno Messenger-üzenetben jelezte nekem, pár oldal után határozatlan időre abba kellett hagynia. Akkor arra gondoltam, biztosan unta. Ma már másra gondolok. Sokkal pontosabban látom Terézt, Teréziát, aki az olvasóvá válását Mészöly Miklóssal kezdte. Ebből kifolyólag nem sok hely juthatott számomra, a fiatal, ám már nem annyira kezdő, mégis középszerű író számára. Úgy látszik, hiába helyeztem el az első pár oldal valamelyikén az *Állatok búcsúja* című, faszénparázson forrósított fémvégű pálcákkal furnérlemezre, puhafa táblára égetett képet. Teréz, Terézia nagyon jól tudja, nem sok közöm van a mészölyi hagyományhoz. Ha közöm is van, iskolásan bőfögöm azt vissza. Rosszul őrzöm meg. Nem építem tovább. A *Megbocsátás* elnéző Anitájának kezéből tépem ki, tulajdonítom el a befejezetlen képet, rakom fel Hajtman Mátyás, az anyai dédapám istállójának falára. Az 1940-es évekbe, a bácskai pusztába lopom el. A tehenek, a

Bencsik Orsolya, Ágoston Zoltán, P. Simon Attila és Demény Péter itt olvasható írásai eredetileg a 2020. december 4-én megrendezett online Mészöly-konferencián hangzottak el.

mélaszemű bocik és a köröző, dongó legyek, a csodálatos kékszínű Calliphoridaek közé. A meleg tej- és trágyaszagba.

Mészöly tehát ott van már a *Több élet* elején, a barátom, aki nő, viszont csak jóval később jelenik meg a történetben. Az én írott életemben így helyeztem el, tudatosan névtelenül. Nem hiszem, hogy eljutott volna ehhez a névtelen önmagához. Teréz, Terézia szándékoltan nem központi karakter, mint Anna barátnőm. Nem a családom része, nem vajdasági magyar, nem határon túli, nincsenek exjugoszláv felmenői. Miatta (szemben Mészöly *Teréz krónikájának* címszereplőjével) nem kell határproblémákkal, határátlépésekkel, ilyen-olyan átjárásokkal, impériumváltásokkal, azaz bizonytalanságokkal foglalkozni. A szájába éppen ezért nem is adtam fontos mondatokat. Egyedül vele kapcsolatban nem kerülnek szóba a férfiak, nála még rejtetten se jelenik meg a szexmotívum. Teréz, Terézia eget nem hasítja ketté hosszan kígyózó füstcsík. Ez a baljóslatú, szürkésfekete jel nem simul bele égboltjának visszatérő mindennapjaiba. Nem ósaszony, hanem kislány. Még akkor is, amikor a deszkára lisztet szór, tésztát dagaszt, kenyeret süt. Vagy linzert szaggat. Receptkönyvet ír. Produkál, de nem absztrahál. Nincsen ötven kiló, vérszegény, mégsem beteges. Feszés a bőre, a kékeszöld erek láthatatlanul hálózják be a testét. Könyveket gyűjt. De nem Mészölyt, jöllehet éppen a *Megbocsátás* a kedvenc kisregénye. A *Magasiskoláról* szakdolgozatot ír, majd ennek átíratával OTDK-t nyer. A *Magasiskoláról* és Gaál István filmjéről tanulmányt ír, a *Kalligram* közli. Ennek hatására levéltári engedélyt kér és felutazik Pestre. Ornitológiai megfigyeléseket is folytat, jöllehet tudja, Mészöly és Gaál is messze elkerülte azt a veszélyt, hogy a sólymok reális környezetükben és munkájuk közben ornitológiai érdekességüvé váljanak. 2010-ben belép a Magyar Solymászati Egyesületbe. Kezdetben eljár a Nemzetközi Solymászati Találkozókra, majd hirtelen érdeklődését veszíti. 2014-ben szalonspiccesen a szegedi bölcsészkar melletti vendéglátóipari egységben leendő témavezetőjének, egy kicsit megfáradt, korosodó habilitált docensnek megígéri, hogy témájával, *A parabolisztikus olvasásmód határai Mészöly Miklós prózájában*, felvételezik az Irodalomtudományi Doktori Iskola Modern Magyar Irodalom alprogramába. Másnap reggel erős fejfájásra, múlt ni nem akaró migrénre ébred. *Közérzete* miatt úgy dönt, nem foglalkozik többé Mészölyvel és nem árnyalja a Szolláth Dávid által már megközelített parabola-problémát. Leendő témavezetőjének finoman mentegetőző, mégis végérvényesen elutasító levelet ír. Leszámol a tudományos étellel. Leszámol Nádas Péterrel, sőt Polcz Alaine-nel is. Többé nem nézi meg Dér Asia és Gerőcs Péter utolsó közös filmjét, a *Privát Mészölyt*. Farkas Péterrel még készít egy interjút, de már nem publikálja, hiába ajánl fel érte a *Tiszatáj* bruttó negyvenezer forintot. Kiköltözik a városból, elkezd művelni a nagyanyja kertjét. Kézműves kezével olasz tököt ültet nizzai importmagból Szatymazon. Cukkinit, paradicsomot termeszt. Zöld fűszernövényeket nevel a terracotta téglafal melletti üvegházban. Masszívan piacozik, de házhoz is szállít. Nekem bazsalikomot és majorannát hoz, mert az enyémek leveleit minden évben szinte teljesen lerágják a nagy, szőrös hernyók. A gyönyörű, fölékszerezett óráshernyók, ahogy a Komoly Párkapcsolatom mondja. Amikből idővel megannyi színes, haszontalan pillangó lesz.

Teréz, Terézia tehát produkál, ügyes, gyengéd kezével gazdagít, de továbbra se érdeklí az absztrahálás. Még most is csinos. Amikor 2004-ben a bölcsészkar

előtt megismerkedtem vele, azt hittem, ő egy *par excellence* kékharisnya. Később kiderült, a többi csoporttársa ugyanezt gondolta róla. Akkor még piros, térdig érő szövetkabátban járt, és lábán lapostalpú, fűzős kiscipőket hordott. Sokat cigizett. Cigizés közben pedig olvasott. A Petőfi épület vaskorlátjának dőlt, és közben egy Umberto Eco-könyvbe merült. Szerintem a *Gyufalevelek*be. Összeráncolt homlokkal, szigorú tekintettel olvasta a fekete hangyabetűket. Amikor rám nézett, a szeme körül nagy, sötét árkok hullámoztak. Az évgyűrűk, az értelmiségi nők fáradt szemkörnyezete. Nincs nővére, két bátyja van. Igyekszik felzárkózni a természet mellé, de nem önmaga mellé, a természet mögé. Mindebből kiviláglik, hogy Teréznek, Teréziának önmagát kellene utolérnie, megkísértenie az egybeesést. Ha Mészöly ismerné, azt mondaná rá, ő a tágasság megtévesztettje. Van egy picit, türkizkék madara. A lakásában röpteti. A madár csipkedi, eszegeti a könyveit. Amikor Teréz, Terézia nem látja, a kihásított papírfecnikből a függőnytartóra tenyérynyi fészket rak. Nincsen párja, ezért üres tojásokat tojik. Kettőt. Azokon titokban ül. Csöndben kotlik. Ha Teréz, Terézia bejön a szobába, ha cserreg, füttyög, kacag a madárnak, az a fejére száll. Tudatosan nem ad nevet a madarának. Ha lenne belőle több, azokat is ugyanígy szeretné. Nem lenne kedvence.

Az hazugság, hogy Teréz, Terézia, akárcsak Léderer Magdolna Vilma, az apám anyja, az én Magdi mamám, ljubavni romanokat, vékonyka Romanákat, szürkésbarna papírlapokból összefűzött Júlia-füzeteket olvas. A toaletten trónolva, mert máshol erre nincs ideje, nincsen türelme. Csak a szerelmesregények elejét, közepét és végét fellapozva. Ezeket a jeleneteket, történetrészeket összekeverve, mintha egy Godard-filmet nézne. Mintha maga is egy exjugoszláv, vajdasági, észak-bácskai új hullámos szerelmesfilm-sorozat rendezője lenne. Csak a cselekményre koncentrálva, nem feministaként, kevesebb mint ötven kilósan, mégis szerzői filmeket gyártva. Léderer Magdolna Vilma, akit én csak Magdi mamának hívtam, 1929. május 17-én született a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságban. A Camera stylo megkésett délvidéki úttörője a sötétbarna véceülőkéjén ücsörögve közel húsz alkotásával örökre beírhatta volna a nevét a filmművészet halhatatlanjai közé, de a mama, miután 1949-ben otthagyták a Sárlos Boldogasszony, az egykori Jugoszlávia második legmagasabb tornyú katolikus templomának oltáránál, végleg leszámolt a nyilvános élettel. Csak otthon mozizott, azaz mindössze két négyzetméteren magánvetítéseket tartott. Egyedül, önmagának. Amikor a *Több életet* írtam, olyan sok vágyakozás és elutasítás volt a Szövegmamában, a mama karakterében, hogy muszáj volt magamtól eltávolítanom és egy keveset belőle, pontosabban ezt a filléres könyvek iránti gyűjtőszenvédélyt Terézbe, Teréziába átraknom. A barátom, aki nő, így kapott a kisregényemben ötven kötetből álló magánkönyvtárat. Léderer Magdolna Vilma, vagy ahogy én hívtam, Magdi mama, nemcsak a ljubavni romanokat, hanem a cipőket is a fűtetlen budiban tartotta. Akkor is benyitottam a hideg helyiségbe, ha a helyiség valódi funkciójával kapcsolatos kis- és nagydolgom nem volt. Szükségem volt rá, hogy naponta többször is szemrevételezzem a diófából készült, magas polcrendszer és rajta a cipők közé bedugdosott, behajtogatott füzeteket. Nem próbáltam fel a cipőket, nem olvastam el a könyvecskéket, csak tapogattam, simogattam őket. A mama ilyenkor mindig kirángatott a budiból. A budiból, ami a vajdasági magyar irodalom egyik központi metaforája. Sokkal fontosabb metaforája, mint a tenger. Teréz, az igazi Terézia nem csak a ljubavni

romanokat, a lányregényeket se gyűjti. Egykori Mészöly-olvasóként nem is szeretheti a pöttyös és csikos könyveket. Szerintem fizikailag is rosszul van tőlük. Teréz, Terézia hány, émelyeg, öklendezik az ilyen típusú irodalomtól. Bár kétségkívül belátja, nagy érdeklődés övezi ezeket a műveket. Ahogy a *Grenadírmars* egyik rövid-prózájában (amit én kisprózának hívok) Tolnai írja, sok tudományos tanácskozást tartanak szerte a világban az irodalom tudósai, Kaliforniától az Elefántcsontpartig, a Pó deltájától Ausztráliáig. Talán, egészíthetnénk ki Tolnait, több irodalmi tanácskozás is született a leányregényekről, mint a huszadik századi magyar irodalomról. Benne Mészölyről és Tolnairól. Pedig a világháború után játszódó *Teréz krónikája* fordított leányregényként (*szomorú pártmunkás leányregényként*) is értelmezhető, melyet Mészöly még a hatvanas évek Kádár-korszakában, pontosabban a megtorlás és konszolidáció éveiben írt. A megnevezhetetlen betegségtől apadó, mészölyi Teréz történetének, így valójában Teréziának is ott lenne a helye ezeken a nemzetközi konferenciákon.

Én Léderer-leszármazottként és Tolnai-olvasóként rajongok azokért, akiknek valami közük van ehhez a leányregényes világhoz. Például Skolasztika apácaért, az egyik kis ízelt Tolnai-opus központi figurájáért, aki a leányregények szép, valójában ennek a műfajnak a világon a legkomplettebb könyvtárát birtokolta. Tolnai Vujkovich-Lámich Skolasztikája, azaz Laszti nénije a kétezres években Mészöly Berta nővéréből nőtte ki magát. Igaz, a harminc év körüli Berta nővérről, miközben a *Teréz krónikájában* a címszereplőt, az ő láthatatlan, pusztító betegségét ápolja, nem derül ki, hogy mit olvas, hogy olvas-e egyáltalán valamit. Csak az, hogy a háború után a szerzetesrendek felszámolásával, az árvaházi apácák elbocsájtásával földönfutóvá, hajléktalanná tett nővér egész életében egyetlenegy narancsot kapott. Meg egy fekete, lapossarkú, fűzős kiscipót. Mégis úgy gondolom, ez a Berta nővér, akárcsak Laszti néni, kék pakkpapírba csomagolja az ő néhány, talán öt, tíz, tizenöt darabból álló, agyonolvasott könyvtárát, és mindegyik könyvre egyforma, zöld-piros szegélyű, kitűnő minőségű, békebeli vignettát ragaszt. Kislányos zsinórrírással rajta az író neve, a könyv címe és sorszáma. Közük van Szabó Magda *Abigélje*, az egyedüli *echte* leányregény, amit mindannyian, Teréz, Terézia és én magam is olvastunk.

Ha jól emlékszem, Teréz, Terézia mesélte, hogy a nagyapja háborús veterán, túlélő, aki hazagyalogolt a Don-kanyarból. Erről többet nem tudok. Kerestem, de nem találtam meg Sára Sándor *Krónika – A 2. magyar hadsereg a Donnál* című dokumentumfilm-sorozatának interjúalanyai között, jöllehet minden egyes férfiban Teréz, Terézia nagyapja szólalt meg. Ő látta a hó alól előtűnő, feketéllő kormot, a gerendából épített faházak hamuját. Ő látta az istálló helyén ott feküdni a szénné égetett szarvasmarhát. A lakószobában a fal mellett a családot. Anya és apa között a szénné égetett kisgyereket. Ő mondja ki, hogy ezt a németek tették. Ő mondhatná ki azt is, hogy a szovjetek. Ő sírja el magát. Őreg emberként ő zokog ott, bele a kamerába. Bele a tévébe. A mi arcunkba. A huszonöt órából csak egyet tudott velem megnézni a Komoly Párkapcsolatom. Azt mondta, rosszat álmodik majd. Teréz, Terézia az eleségállatokkal álmodik. Szakajtóba rakja őket, azzal rohan át egy nagy, homokos pusztán. Közben kiveri a verejték, mert nem takarta le kendővel a szakajtót. Hogy biztos észreveszik őket. A nutriákat, egereket, pockokat. A tengerimalacokat. Az ő szeretett, névtelen kisállatait.

Úgy képzelem most már, ennyi idő távlatából, nem Bodor Ádám regényének, a *Verhovina madarainak* köszönhetően született meg a *Több élet* hangosan csivitelő kedvenc állatkája, akinek társait a Bencsik Orsolya-i narratív identitás sült körte-cikkelyek kíséretében vacsorára, egymaga társaságában elfogyaszt. A kisállatot mint a kisregény traumatikus motívumát az álmában futó, aggódó Teréz, Terézia szakajtójából loptam el. Egy mézszölyi eleségállatot csuktam a szekrényembe, pusztítottam el újra és újra, raktam az ölembe, fésültem ki piszkos szarufésűvel szőréből a tetveket. Barna gombszemében végig látnom kellett volna a rettenetet. Éveken át dolgoztam a hamis képen, miközben a kiszolgáltatottságot, a biztos elmúlást, a szerelmet szerettem volna megörökíteni. Valami rágcslófélét akartam, erre határozottan emlékszem, a burjánzó Tolnai-motívumok között szó se lehetett flamingóról. Anyámék kertjében abban az évben virágzott először a két magnóliafa, én pedig a Katona József utca 57-es bérház legkisebb lakásában, hetven kilométerrel arrébb, egy másik országban még nem tudtam, a *Cavia porcellus*, ha jól tartják, féltő kezekkel gondozzák, akkor is legfeljebb hat-nyolc évet él. Azt se tudtam, hogy betanított sólyomként csaptam le a homokos pusztán a fedetlen szakajtóra. Nálunk, a Vajdaságban tömzsi gyümölcsfákat, almát és körtét ültetnek a földbe, hogy felfogják, megállítsák a homokot. A szürkésbarna port, amit felmenőinken keresztül évtizedek óta szívunk magunkba. Később azt hittem, a szakajtóhoz azért van hozzáférésem, mert az Léderer Magdolna Vilma öröksége. A konyhaasztalon, a viaszosvászon terítőn tartotta. Rajta egy Nagyapáti Kukac Péter-festmény. Soha nem kérdeztem meg tőle, hogy valóban Hajtman Mátyás dédapa tyúkokkal, tehenekkel, lovakkal túlnépesített tanyáját ábrázolja-e, háttérben az istállóval, az ajtóban álló családommal. Hogy hogyan került az ő tulajdonába ez a viaszosvászon terítőre nyomtatott festmény. Anyám nagyapjának egykori birtoka.

Egy magyarországi eleségállat, kiszakítva megszokott közegéből, társai közül, párzásra képtelenné válik, félelmében csivitelő hangokat ad ki. Teréz, Terézia soha nem mondta nekem, nem létezik, nem létezhet közöttünk ép híd, ami a két partot, a két országot, a két irodalmat összekötné. Mint az *Állatok búcsúja* című, befejezetlen képen. A fűtetlen budi polcrendszerének tárgyai között matatva, a cipők közé behajtogatott, bedugdosott Ijubavni romanokat, a Magyarországról hozott, piacon vásárolt Júlia-füzeteket tapogatva, simogatva én nem tanultam meg faszénparázson forrósított fémvégű pálcákkal puhafa táblát égetni. Én üszkös romok között viaszosvászon terítőre, vagy ahogy a Magdi mama mondta, viaszkosra nyomtatok. Azt, ami épp a kezembe kerül. Például Mézszölyt. A terítőre kifröccsen a tej, rászórom a lisztet, a nullást, ütök rá egy tojást. Teréz, Terézia receptkönyve, Messenger-üzenetekben elküldött útmutatói nyomán formálódik a kenyér, a linzer. A legkisebb lakásban már melepszik a sütő. Én ezt Magyarországon is lerninek mondom.

(A szövegben eredeti vagy torzított formában Mézszöly Miklós-, Esterházy Péter- és Tolnai Ottó-idézetek és -allúziók vannak.)